

L'enigmística, art o ciència

Màrius Serra (Barcelona, 1963) és escriptor. De la seva obra destaquen la novel·la *Mon oncle* (Proa, 1996) i els excel·lents relats de *La vida normal* (Proa, 1998). I també és articulista dos cops per setmana a *La Vanguardia*. I encara, i aquest és el Màrius Serra que ara ens interessa, és enigmista, ofici del qual es dedica, segons les seves pròpies paraules, «a fabricar enigmes que després seran atacats, amb major o menor fortuna però gairebé sempre amb esperit esportiu, per algun dels seus conciutadans. Una troballa verbal l'emociona i el posa en marxa. Partint de la certesa que dona saber-se posseïdor de l'única resposta i valent-se de fórmules transmèses per la tradició, l'enigmista comença a caminar enrere fins arribar al punt de partida on erigirà l'interrogant. És aquest trajecte, de longitud variable, el mateix que després haurà de recórrer qui vulgui desxifrar l'enigma».

De fet, Màrius Serra conrea l'enigmística des del 1989 en una columna setmanal a l'*Avui*, des del 1990, com a autor dels mots encreuats de *La Vanguardia*, on prengué el relleu de «Tisner», i al llarg dels últims dotze anys com a col·laborador de programes de ràdio i televisió. Afegim-hi que, amb Miquel Sesé i Anna M. Genís, va fundar Olissip, la primera productora catalana de jocs de paraules. I com no podia ser d'una altra manera, va ser dels primers a utilitzar Internet per difondre les seves troballes enigmístiques i relacionar-se amb els seus

lectors, mitjançant un cibertaller multiusuari de jocs de paraules: primer a www.partal.com/vademecum i després, des de fa un any, juntament amb Carles Capdevila, a www.vilaweb.com/capde7mana.

Precisament dels seus escrits de l'*Avui*, i de les seves lectures i investigacions, en va sortir el *Manual d'enigmística* (Columna, 1991). Dels seus escrits i de les moltes col·laboracions animoses dels lectors de la columna de l'*Avui*. Perquè un altre dels trumfos de Màrius Serra és la complicitat i l'ajuda desinteressada dels amants de l'enigmística. La publicació del *Manual* va suposar que el català entrés per la porta gran en la primera divisió de llengües amb tradició enigmística (que són, principalment, l'espanyol, el francès, l'anglès i, sobretot, l'italià); que poguéssim disposar d'una obra de referència en la nostra llengua; i que Màrius Serra entrés a formar part de la selecta comunitat enigmística internacional.

Però l'autor del *Manual* no en tenia prou: el resultat de la seva diguem-ne tossuderia és *Verbàlia. Jocs de paraules i esforços de l'enginyer literari* (Empúries, en català, i Península, en castellà, 2000), que ja va per la quarta edició en català i tercera en castellà (més de 12.000 llibres venuts en menys de quatre mesos!). Aquesta obra monumental de 548 pàgines, de les quals 46 són de bibliografia i 18 d'índex onomàstic, potser són dues obres: un estudi apassionat, encès, sobre la història de l'enigmística i contra el seu descrèdit històric de literatura menor («un lipograma —constricció que obliga a escriure sense usar una lletra determinada— és titllat de banal pels mateixos que fan apologia del sonet —regla que obliga a escriure catorze versos amb les rimes disposades segons un ordre determinat», pàg. 25); i una enciclopèdia rigorosíssima, documentada i amena de tots els artificis de què s'han dotat els escriptors, al llarg dels segles, per fer xocar les paraules i treure'n profit literari: dels anagrames als mots encreuats, dels monovocalismes a les xarades i els jeroglífics. De cada un dels cinquanta artificis podem llegir la definició, la història i exemples en català (i en altres llengües).

Com que Màrius Serra té facilitat de paraula, parlada i escrita, un bon dia va popularitzar una paraula que només tenia carta d'existència a les enciclopèdies i a les tesis doctorals: així, el terme «enigmística» és avui

conegut per milers de persones. D'aquesta mateixa manera ara ens parla («va així, això: els noms fan la cosa», p. 88) de «ludolingüística», amb l'èmfasi en la component lúdica, perquè vol, amb Georges Perec, trencar una llança en favor del joc en la literatura: «Preocupada únicament per les seves grans majúscules (l'Obra, l'Estil, el Geni, la Creació, etc.), la història literària sembla ignorar deliberadament l'escriptura com a pràctica, com a treball, com a joc» (pàg. 91).

Un altre bon dia va convèncer l'editor de *Verbàlia* de gastar-se dos milions de pessetes (en un país en què els editors no creuen que la promoció de les seves obres hagi de valer diners) en llibres per a la primera persona que resolgués un enigma amagat darrere unes fitxes d'Scrabble deixades anar a la coberta del llibre. Està clar: els jocs s'expliquen millor amb un bon exemple. Per fer-ho rodó: com que el premi ja ha estat atorgat, les noves edicions de *Verbàlia* apareixeran amb una nova coberta, amb les fitxes ja ordenades mostrant un vers d'Ausiàs March, en català, o de San Juan de la Cruz, en castellà.

Un dels millors dies és el de la invenció del nom del país on tot passa: *Verbàlia*. Només amb aquesta troballa (i amb la del gentilici dels seus habitants, «verbívors»), simple i contundent, ja estaria justificat el llibre. Se li devia ocórrer jugar.

Oriol Comas i Coma

